

Asia: VN/33945/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Suomen lukioiden erityisopettajien yhdistys (SLEO) ry kiittää pyynnöstä lausua Hallituksen esityksestä eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamiseksi. SLEO ry pitää erittäin hyvänä, että oppimisen tukea halutaan kehittää.

1.1 SUOMEN LUKIOIDEN ERITYISOPETTAJIEN (SLEO) RY:N PÄÄHUOMIOT HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ

- a) Lukioon hyväksyttävillä tulee olla riittävät edellytykset suoriutua lukion oppimäärän opinnoista. Lukiolakiin ei saa muotoilla epärealistista koulutuslupausta.
- b) Lukion erityisopetus tulee säilyttää tasavertaisesti kaikkien lukio-opiskelijoiden oikeutena riippumatta tuen tarpeen syystä.
- c) Lukion erityisopetukseen tulee kohdentaa pysyvää rahoitusta.
- d) Esitetty hallinnollinen päätös oikeudesta erityisopetukseen ei tuo mitään uusia tukimuotoja, joita lukioarjessa ei olisi jo käytössä.
- e) Hallinnollinen päätös oikeudesta erityisopetukseen ei ole tarpeellinen, koska se vain toisi lisää byrokratiaa ja kirjaamista sekä vähentäisi erityisopettajien työaika kohdata ja auttaa opiskelijoita lukioarjessa.
- f) Konsultaatioon perustuva muu opetus ei ole erityisopetusta. Raja aineenopetuksen ja erityisopetuksen välillä tulee säilyttää sekä nykyisiä kelpoisuusehtoja kunnioittaa.
- g) Tiedot tukitarpeista perusopetuksesta toiselle asteelle tulee saada siirtymään ilman teknisiä tai muita rajoitteita.
- h) OKM:n tulee ottaa lukion erityisopetuksen ammattilaiset mukaan lain valmistelutyöhön nykyistä syvällisemmin.

1.2 HALLITUKSEN ESITYKSESSÄ TULEE YMMÄRTÄÄ LUKIOKOULUTUKSEN TEHTÄVÄ JA OTTAA HUOMIOON LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ MÄÄRITELLYT RAJAEHDOT OPETUKSEN JÄRJESTÄMISELLE

Lukiokoulutus antaa opiskelijalle valmiudet aloittaa korkeakoulututkintoon johtavat opinnot yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa (Lukiolaki 10.8.2018/714, 2 §, 1. mom). Lukiossa opiskelijan tulee suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä enintään neljässä vuodessa, jollei koulutuksen järjestäjä myönnä opiskelijalle sairauden, vamman tai muun erityisen syyn vuoksi lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen (23 § (30.12.2020/1217). Lukion oppimäärä on määritelty eikä sitä voida yksilöllistää. Ylioppilastutkintoa ei voida yksilöllistää. Lisäksi lainsäädännössä on määritelty lukio-opetuksen antajien kelpoisuusvaatimukset. Tämä kaikki tulee ilmaista selkeästi esityksessä lukiolaiksi.

1.3 LUKIOKOULUTUSTA PITÄÄ KEHITTÄÄ LUKION LÄHTÖKOHDISTA

Hallitusohjelman luvussa 5.2 sanotaan “Lukiokoulutusta kehitetään -tulevaisuudessakin omana koulutusmuotonaan, jolla on oma toimintaa ohjaava lainsäädäntö sekä rahoitusjärjestelmä. – – Koulutuksen raja-aitojen purkaminen ei saa johtaa siihen, että koulutusten erityispiirteistä luovuttaisiin.”

SLEO ry pitää ensiarvoisena lukiokoulutuksen kehittämistä itsenäisenä koulutusmuotona myös oppimisen tuen ja erityisopetuksen lainsäädännön sekä järjestämisen näkökulmasta. Siksi tuen muuttaminen rakenteeltaan porrasteiseksi, ilman uuteen toimintaan kohdennettuja resursseja ja keinoja vahvemman tuen toteuttamiseen on ristiriidassa hallitusohjelman tavoitteeseen kehittää lukiokoulutusta tulevaisuudessakin koulutusmuotona, jolla on oma toimintaa ohjaava lainsäädäntö sekä rahoitusjärjestelmä.

1.4 RAHOITUKSEN TULEE OLLA PYSYVÄÄ JA KOHDENTUA ERITYISOPETUKSEEN JA OPPIMISEN TUKEEN

SLEO ry:n resurssikyselyn mukaan nykytilanteessa vain 30 % lukion erityisopettajista kokee pystyvänsä täyttämään nykylainsäädännön tehtävät. Myös Karvin selvitys osoittaa, että 20–50 prosentilla lukioista on jo nyt resurssipuutteita. Hallituksen esityksessä tuodaan uusia velvoitteita, joita ei rahoiteta mitenkään.

Esityksen (s.29) mukaan: “Jos erityisopetuksen vahvistamiseen kohdistuisi puolet oppimisen tuen rahoituksesta, tarkoittaisi se 75 henkilötyövuotta”. Tällä hetkellä erityisopetuksen toteuttaminen on koulutuksen järjestäjän vastuulla, eikä erityisopetuksen resursoinnista ole säädöksiä. Siksi opiskelijat ovat hyvin eriarvoisessa asemassa erityisopetuksen saamisen suhteen.

Tiukkenevassa taloustilanteessa koulutuksenjärjestäjät eivät todennäköisesti pysty lisäresursoimaan erityisopetusta ja oppimisen tukea omatoimisesti. Erityisopetuksen resurssia tulee kasvattaa

nykyisestä ja kohdentaa erityisopetukseen ja oppimisen tukeen. SLEO ry pitää tärkeänä tavoitteena yhtä kokoaikaista lukion erityisopettajaa 200 opiskelijaa kohti.

1.5 OPISKELIJOILLE TULEE TURVATA PÄÄSY LUKION ERITYISOPETUKSEEN TASAVERTAISESTI

Lukion erityisopettajan tehtäviä ovat opiskelustrategioiden opettaminen, oppimisen vaikeuksia ennaltaehkäisevä työ sekä oppimisvaikeuksien varhainen tunnistaminen. Erilaisia alkukartoitusten tuloksia saa tulkita vain ammattitaitoinen erityisopettaja. Erityisopettaja auttaa opiskelijaa kehittämään omia opiskelumenetelmiään, harjaannuttamaan taitoja, joilla kompensoida oppimisvaikeuksia, ja suunnittelee ja seuraa opiskelijan ja aineenopettajien kanssa nuoren tarvitsemia oppimisen tuen järjestelyjä. Erityisjärjestelyjen vaatimat lausunnot ja hakuprosessi ylioppilaskokeissa ovat lukion erityisopettajan vastuulla. Erityisopettaja voi tukea aineenopettajaa hänen työssään niin, että tuen muodot ovat tehokkaita, riittäviä ja oikea-aikaisia.

SLEO ry:n resurssikyselyn mukaan alle puolet lukioiden erityisopettajista toimii kokoaikaisina lukion erityisopettajina. Käytettävissä olevat lukion erityisopetuksen resurssit vaihtelevat paljon maantieteellisen sijainnin ja oppilaitoksen koon mukaan. (SLEO ry Lukioiden erityisopettajien resurssikysely 2023:

https://docs.google.com/presentation/d/1HKx9l6Fgi2f3yX_hBg70m4UrdQQyBv5G-KAaR90DhsE/edit?usp=sharing).

Suomessa on paljon pieniä lukioita, joissa toimii vain osa-aikaisia erityisopettajia, minkä lisäksi myös suurissa lukioissa voi olla kohtuuton määrä opiskelijoita suhteessa lukion erityisopettajaresurssiin. Kaikilla koulutuksen järjestäjillä on kuitenkin samat velvoitteet. SLEO ry esittää, että oikeus lukion erityisopetukseen tulee turvata yhdenvertaisesti kaikille opiskelijoille koulutuksen järjestäjästä tai yksikön koosta riippumatta.

2. Oppimisen tukea ja erityisopetusta koskevat säädösehdotukset

2.1 SLEO RY KANNATTAAN NYKYISEN LUKIOLAIN MUKAISTA ERITYISOPETUKSEN JA OPPIMISEN TUEN MALLIA LISÄTTYNÄ OPISKELIJAN OIKEUDELLA TUKIOPETUKSEEN (HALLITUKSEN ESITYKSEN LUVUN 5.1.1 VAIHTOEHTOINEN MALLI)

Luvun 5.1.1 vaihtoehtoinen ehdotus vastaisi parhaiten hallitusohjelman tavoitteeseen oppimisen tuen selkeyttämisestä ja tuen ketjun yhtenäistämistä sekä tavoitteeseen koulutusmuodon erityispiirteiden säilyttämisestä. Samoihin tuen muotoihin varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle on mahdotonta päästä, koska oppisisältöjen ja tavoitteiden yksilöllistäminen ei ole lukiossa mahdollista, niin kuin se on perusopetuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa.

Hallituksen esitys opiskelijan oikeudesta tukiopetukseen täydentää lukioiden nykyisiä selkeitä erityisopetuksen ja muun oppimisen tuen rakenteita. Tukiopeutus määritellään ammatillisen puolen lakiehdotuksessa: "Tukiopeutus olisi opettajan antamaan opetusta, jolla vastattaisiin tuen tarpeisiin oppimisessa. Opiskelijalla, jolla on vaikeuksia oppimisessa ja opiskelussa, olisi oikeus saada tukiopeutusta muun opetuksen ja ohjauksen ohella". Lukiossa muoto voisi olla: "Opiskelijalla, jolla olisi vaikeuksia oppimisessa ja opiskelussa, olisi oikeus saada aineenopettajan antamaa tukiopeutusta muun opetuksen ja ohjauksen ohella."

Nykyinen lukion tuen järjestelmä perustuu siihen, että erityisopetus ja muu oppimisen tuki toimivat joustavasti rinnakkaisina tuen muotoina eikä tuen vahvistuminen edellytä hallintopäätöstä. Nykyisin tuen resurssi saadaan kohdistettua opiskelijan kanssa tehtävään työhön eikä byrokratiaan, mikä on myös käynnissä olevan tuen kehittämisen lähtökohta.

Hallitusohjelman tavoitteena on yhtenäistää oppimisen tuki varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Ammatillisen puolen lakiehdotuksen mukaan hallintopäätöstä ei tehdä vielä kaikille avoimen tuen piirissä vaan vasta erityisen tuen piirissä. Hallintopäätöksen myötä voidaan opiskelijan osaamista mukauttaa tai ammatitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poiketa. Lukiossa ei kuitenkaan ole mahdollista yksilöllistää (perusopetuksessa yksilöllistäminen toteutuu, kun oppilas ei kykene saavuttamaan arvosanan 5 vaatimuksia, ja oppilaalle tehdään henkilökohtaiset tavoitteet ja arviointi suhteutetaan niihin eikä opetussuunnitelmaan) opintovaatimuksia ja siksi lukiolakiin ei tule lisätä hallintopäätöstä. Se ei tuo mitään uusia tukimuotoja lukiokoulutukseen.

SLEO ry edellyttää, että kaikille opiskelijoille taataan oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Myös ammatillisen puolen lakiehdotuksessa on turvattu opiskelijan oikeus erityisopetukseen jo kaikille kuuluvalla tuen tasolla: ”osana oppimisen tukea voitaisiin antaa myös erityisopettajan antamaa erityisopetusta.” Näin toimimalla opiskelijan tukea voidaan vahvistaa tai keventää joustavasti tarpeiden muuttuessa. Tämä luo yhdenvertaisuutta, eikä kukaan lukiolainen joudu muita heikompaan asemaan.

SLEO ry näkee, että lukiolaiksi esitetty malli hämärtää eroja tuen muotojen ja tuen antajien roolituksen osalta. Nykyisin erityisopetusta antaa aina vain kelpoinen erityisopettaja. Muu oppimisen tuki suunnitellaan aina yhdessä opiskelijan kanssa, ja sitä antavat kaikki opiskelijaa opettavat opettajat. Tukiopetusta lukion oppiaineessa voi antaa ainoastaan kyseisen aineen kelpoinen opettaja. Nämä rajat tulee pitää kirkkaana.

Hallituksen esityksessä pelätään, että erityisopetusta voisi vaatia yhä useampi opiskelija, jos oikeudesta erityisopetukseen ei tehtäisi hallintopäätöstä. Tämä näkemys sotii sitä vastaan, että erityisopetuksen ja oppimisen tuen tulee olla kaikkien saatavissa ja toimia ennaltaehkäisevästi. Ennakoivat tukitoimet ja kynnyksetön pääsy erityisopettajan luo torjuvat tehokkaimmin ongelmien eskaloitumista. Jos opiskelija saa tarvitsemansa tuen jo heti haasteiden ilmaantuessa, opiskelijan tilanne ei ehdi vaikeutua.

Mikäli erityisopettajan saavutettavuutta aletaan rajoittaa kohdistamalla erityisopettajan resurssia hallintopäätöksen saaneille opiskelijoille, voisi erityisopetuksen päätöstä hakea ennakoimattoman suuri määrä lukiolaisia. Tämä lisäisi byrokratiaa, hidastaisi tuen saatavuutta ja kohdentaisi tuen resursseja ennaltaehkäisevän työn sijaan korjaavaan toimintaan.

Jo nykyisessä lukiolaissa opiskelijan oikeus erityisopetukseen ja muuhun oppimisen tukeen on turvattu: jos opiskelija ei saa tukitoimia mielestään riittävästi sen jälkeenkään, kun hän on pyytänyt tukitoimia opetuksen järjestäjältä, hän voi kannella oppilaitoksen toiminnasta. SLEO ry toteaa, että on keinoitekoista perustella hallintopäätöksen lisäämistä lukiolakiin sillä, että se parantaisi opiskelijan juridista asemaa.

2.2 SLEO RY:N HUOMIOT HALLITUKSEN ESITYKSEN EPÄKOHDISTA

2.2.1 OIKEUS ERITYISOPETUKSESTA MUUTTUU ESITYKSESSÄ KAIKKIEN YHDENVERTAISESTA OIKEUDESTA HARVOJEN OIKEUDEKSI

Nykyinen lukiolaki määrittää oikeuden erityisopetuksesta kaikille kuuluvaksi oikeudeksi: ”Opiskelijalla, jolla on kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä.” (Lukiolaki 10.8.2018/71, 28 §, 1. mom.)

Hallituksen esityksessä opiskelijalle tulisi oikeus erityisopetukseen vasta, jos opiskelija ei etenisi edellisillä tukitoimilla, ja jos hän itse osaisi pyytää vahvempaa tukea: ”Opiskelijalla on oikeus erityisopetukseen, jos hän tarvitsee todennettujen oppimisvaikeuksien tai muiden syiden vuoksi erityisopetusta lukion oppimäärän suorittamiseksi eikä 28 §:ssä tarkoitettu oppimisen tuki ole riittävää opiskelijan tuen tarve huomioiden.” (Esitys lukiolaiksi, 28 §, 1. mom.) Sivulla 21 sanotaan, että ”Päätös tehtäisiin erityisopetuksen tarpeen ilmetessä ja opiskelijan hakiessa erityisopetusta.”

Säädöskohtaisissa perusteluissa sanotaan, että päätös tehtäisiin myös erityisopetuksen tarpeen ilmetessä (s.53). Tätä ilmausta on selvennettävä: tarkoitetaanko tällä, että päätös erityisopetuksesta voidaan tehdä myös opiskelijan tahdosta riippumatta?

SLEO ry ei voi missään tapauksessa kannattaa erityisopetuksen poistoa kaikkien oikeuksista ja siten opiskelijan oikeuksien heikentämistä samaan aikaan, kun tavoitteena on opiskelijan ennaltaehkäisevän tuen parantaminen ja yleinen koulutustason nousu. Tuen tarpeen tunnistaminen, oppimisen tuen suunnittelu ja seuranta vaativat erityisopetuksen ammattilaisen osaamista.

2.2.2 ERITYISOPETUKSEN ASEMA ESITYKSESSÄ UUDEKSI LUKIOLAIKSI EI OLE MÄÄRITELTY SELKEÄSTI

Uuden esityksen mukaan kaikilla opiskelijoilla on oikeus oppimisen tukeen, mutta sen antamisesta ja tuen antajien ammattitaidosta ei esitetä säädöksiä: ”Opiskelijalla on oikeus oppimisen tukeen tässä laissa tarkoitettujen opintojen aikana. Oppimisen tuki on opiskelijan tarvitsemaa tukiovetusta, ohjausta ja tukea, jota hän tarvitsee lukion oppimäärän suorittamiseksi. Tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä.” (Esitys lukiolaiksi, 28 §, 1. mom.)

Esityksen kohdassa oikeus oppimisen tukeen sanotaan, että osana oppimisen tukea voitaisiin antaa erityisopettajan antamaa tukea ja ohjausta, mutta tähän ei veloiteta. Esityksessä puhutaan luotettavista tavoista arvioida oppimisvaikeuksia, mutta ei pidetä huolta siitä, että arviointivälinein saatuja tuloksia tulkitsee erityisopetuksen ammattilainen. Voidaanko täten kaikille yhteinen ensimmäinen taso, oikeus oppimisen tukeen, toteuttaa esityksen mukaisesti toimittaessa ilman ammattitaitoista erityisopettajaa?

Erityisopettajien asiantuntemus ja ammattitaito ovat lukiossa tärkeitä siinäkin mielessä, että lukiossa oppimisen tuen piiriin tulee uusia opiskelijoita, jotka ovat perusasteella pystyneet kompensoimaan haasteitaan, mutta eivät enää opintojen vaativuuden lisääntyessä pysty siihen. Opiskelijoiden tuen tarve saattaa ilmetä vasta lukiossa.

SLEO ry:n mielestä myös lukiokoulutuksessa erityisopetuksen asemasta voitaisiin kirjata ammatillisen puolen mallin mukaisesti: ”osana oppimisen tukea voitaisiin antaa myös erityisopettajan antamaa erityisopetusta. - - Erityisopettaja voisi konsultoimalla tukea muita opettajia ottamaan huomioon opiskelijoiden erityispedagogisia tuen tarpeita opetuksessa ja ohjauksessa - -”.

Ammatillisen puolen lakiesityksessä erityisopetuksen asema on määritelty selkeämmin myös erityisen tuen osalta, ja käsitteiden käytöltään se on täsmällisempi: ”Erityisellä tuella tarkoitettaisiin erityisopettajan antamaa opetusta. Lisäksi erityisellä tuella tarkoitettaisiin erityisopettajan konsultaation perustuvaa muuta opetusta ja ohjausta, jota voisi antaa muu opetus- ja ohjaushenkilöstö, sekä opiskelijan tarvitsemia muita erityisiä erityis opetus- ja opiskelujärjestelyjä”. (Esityksen 64 § Oikeus erityiseen tukeen.) Lukiota koskevassa hallituksen esityksessä uudeksi lukiolaiksi tuen muodot pysyvät samanlaisina, puhutaan sitten käsitteinä oikeudesta oppimisen tukeen (28 §) tai oikeudesta erityisopetukseen (28 a §) (vastaa ammatillisen puolen käsitettä ”oikeus erityiseen tukeen”). Tukimuodot toteutuvat lukiossa samanlaisina, koska lukiossa oppisisältöjä ei voi yksilöllistää.

SLEO ry vaatii, että tulevassa lukiolain muutoksessa erityisopetus kirjataan selkeästi erityisopettajan antamaksi opetukseksi. Lisäksi erityisopettaja voi konsultoida muuta opetus- ja ohjaushenkilöstöä, jotka voivat antaa muuta opetusta ja ohjausta osana oppimisen tukitoimia. Samansisältöisestä tuen muodosta ei tule luoda kahta eri pykälää.

Hallitusohjelman tavoitteen ollessa, että tuen ketju on yhtenäinen, ymmärrettävä ja yksiselitteinen, tulee lainsäädäntötyössä varmistaa, että käsitteitä käytetään yhtenäisesti ja tarkasti. Siksi lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa tulee käyttää mahdollisimman samansisältöisiä käsitteitä niin pitkälle kuin niissä on samoja tukimuotoja tarjolla.

2.2.3 ERITYISOPETTAJAKSI EI VOI PÄTEVÖITYÄ KONSULTAATIOKESKUSTELULLA

Ehdotuksen (s. 21) mukaan ”Erityisopetuksella tarkoitettaisiin erityisopettajan antamaa opetusta ja ohjausta sekä erityisopettajan konsultaatioon perustuvaa muuta opetusta ja ohjausta, jota antaisi muu opetushenkilöstö.” Tätä SLEO ry ei voi hyväksyä, ja kohta on korjattava. Konsultaatioon perustuva muu opetus ei ole erityisopetusta. Konsultaatio on aina välillistä tukea, ei erityisopetusta. Konsultaation avulla opettajia voidaan tukea opetusjärjestelyjen mahdollistamisessa ryhmissä, joissa on tuettavia ja autetaan opettajia löytämään tapoja kohdata tukea tarvitseva opiskelija.

SLEO ry vaatii, että nykyistä lukiolakia pohjustavassa hallituksen esityksessä määriteltyjä kelpoisuusvaatimuksia tulee kunnioittaa. (HE 41/2018 - Hallituksen esitykset - FINLEX ®)

2.2.4 AINEENOPETTAJAN JA ERITYISOPETTAJAN VÄLINEN TYÖNJAKO ON PIDETTÄVÄ SELKEÄNÄ

Lukiossa tuki toimii parhaiten, kun siellä työskentelee rinnakkain erityisopetusta antava lukion erityisopettaja ja aineenopetusta antava aineenopettaja. Tehokkaassa oppimisen tuessa tarvitaan näiden molempien pedagogisten asiantuntijoiden osaamista ja siksi niiden rooleja ei tule sekoittaa.

Tulee huomioida, että erityisopettajan opinnot eivät päteviä opettamaan eivätkä arvioimaan lukion oppiaineiden sisältöjä. Oppiaineen opetuksesta, tukiopetuksesta ja arvioinnista vastaa aineenopettaja. Erityisopettajan työ tukee aineenopettajien työtä.

2.2.5 HALLINTOPÄÄTÖS EI TUO MITÄÄN UUSIA TUKIMUOTOJA

SLEO ry ei näe hallintopäätöstä tarpeelliseksi, koska se ei konkretisoidu opiskelijalle uusina tuen muotoina. Lukion tehtävänä on antaa opiskelijalle valmiudet aloittaa korkeakoulututkintoon johtavat opinnot yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa. Tästä kiinni pidettäessä vaatimustasoa laskevia tuen muotoja ei voida ottaa käyttöön, jotta lukion päättötodistuksen ja ylioppilastutkinnon suorittaminen ovat edelleen mahdollisia.

Nykyinen lukiolainsäädäntö mahdollistaa opiskelijalle paljon opiskelun joustoja: lukiossa on sisäänrakennettu "yksilöllistäminen" siten, että 1/3 pakollisista ja syventävistä opintojaksoista saa olla suoritettu arvosanalla 4, oppiaineissa on käytössä eriyttäminen ja oppimisvaikeuksien huomioiminen, käytössä on erityisjärjestelyt kokeissa (esim. lisäaika ja/tai pienryhmätila) lukioaikana sekä ylioppilaskokeissa, opintojen hajauttaminen 2 - 4 vuoteen on mahdollista ja opiskelijalla on oikeus saada oppimisen tukea ja erityisopetusta tarpeidensa mukaan (nykyinen lukiolaki 28§) oppiaineita kuitenkaan yksilöllistämättä. Näiden tukitoimien ansiosta nuoren, jolla on oppimisvaikeuksia, on mahdollista suorittaa lukio, mikäli hänellä on riittävät oppimisvalmiudet, hän hallitsee peruskoulun oppimäärän ja hän on motivoitunut ja osallistuu opetukseen.

2.2.6 HALLINTOPÄÄTÖS UUTENA NORMISTONA ON ONGELMALLINEN

Uusi esitys ei tarjoa selkeitä kriteereitä sille, mitä tuen muotoja yleisellä tasolla tai hallintopäätöksen tekemisen jälkeen opiskelija voisi saada, ja kuka niitä antaisi. Esityksessä ei ole rajausta sille, missä kohdin tukitoimien prosessia oikeudesta erityisopetukseen tehtäisiin hallintopäätös ja ketkä sen laatisivat. Tällä hetkellä lukion erityisopetus on kaikkien oikeus ja sen piiriin pääsee joustavasti.

Hallituksen esityksen mukaan oikeus erityisopetukseen syntyy vasta, kun 1) on todennetut oppimisvaikeudet tai muut syyt ja 2) oppimisen tuki yleisellä tasolla ei ole riittävää. Tämä on ongelmallinen ehdotus. Käytännössä tämä tarkoittaa, että opiskelijan on ensin epäonnistuttava ennen kuin hän voi saada tarvitsemaansa erityisopetusta tai esimerkiksi erityisjärjestelyjä koetilanteissa. Toisaalta "koulutuksen järjestäjän tulee arvioida erityisopetuksen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana erityisopetuksen tarpeen ilmetessä." Tässä ristiriita on se, että koulutuksen järjestäjän pitäisi pystyä etukäteen arvioimaan, tuleeko yleinen oppimisen tuki riittämään vaiko ei.

Esityksessä ylioppilaskokeen erityisjärjestelyt mainitaan vasta hallintopäätöstä edellyttävän vahvemman tuen kohdalla. Kuitenkin Ylioppilastutkintolautakunta edellyttää, että erityisjärjestelyt tulee olla käytössä tai testattu jo lukio-opintojen aikana. On tarpeetonta, että kaikille opiskelijoille, joille tehdään lukivaikeuksien yksilötesti, tulisi olla tehtynä myös erityisopetuksen hallinnollinen päätös. Tämä tulisi aiheuttamaan valtavasti tarpeetonta lisätyötä, mikä söisi resurssia muulta työltä.

Pyrittäessä tuen ketjun yhtenäistämiseen, lukiossakin lukivaikkeuden toteaminen ja tukeminen tulisi säilyä yleisen oppimisen tuen piirissä, kuten se on perusopetuksessa.

Mikäli hallintopäätös tulisi, sen myöntämisen kriteerien tulisi olla hyvin korkealla: aiempia tukimuotoja pitäisi olla toteutettu, näyttö siitä, että opiskelija on ottanut vastaan, osallistunut ja hyödyntänyt oppilaitoksessa tarjottuja aiempia tukimuotoja, nuoren tuen tarve tulisi olla erittäin suuri ja hänellä silti tulisi olla akateemiset valmiudet suoriutua lukio-opinnoista. Hallintopäätöksen vaikutus jää vaillinaiseksi ellei se tuo mukanaan uusia tuen muotoja, kuten peruskoulussa tarjolla olevia kuntoutusjaksoja sairaalakoulussa ja Valterin tukijaksoja. Lisäksi tulee taata erityisopetukseen kohdennettu lisärahoitus lisävelvoitteiden hoitamiseen.

2.2.7 TIEDONSIIRRON ONGELMAT ESTÄVÄT OPPIMISEN TUEN SAUMATTOMAN JATKUMISEN

Nykyisellään tiedonsiirto perusasteelta toiselle asteelle ei toimi, vaikka oppivelvollisuuslain 23§ 3. mom. siihen velvoittaa: ”Oppivelvollisen siirtyessä toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen aikaisemman koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot on annettava myös uuden koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.” Lukio-opintojen ja tuen järjestämisen kannalta välttämättömiä tietoja olisivat esimerkiksi erityisen, tehostetun ja yleisen tuen asiakirjat, tiedot runsaista poissaoloista ja sosiaalisten tilanteiden vaikeuksista, VSOP-opiskelu peruskoulussa tai esimerkiksi tarve opiskeluhuollon tuen jatkumiseen.

Oppimisen tuki ei voi toimia saumattomana jatkumona, kun tiedonsiirto nivelvaiheessa ei toimi. SLEO ry pitää tärkeänä, että tiedonsiirron parempaa toimimista aletaan edistää kansallisesti luomalla toimivampia käytänteitä, kehittämällä opiskelijahallinto-ohjelmien yhteensopivuutta ja rakentamalla tietoturvallisia välineitä sähköiseen tiedonsiirtoon.

2.2.8 ESITYS HEIKENTÄÄ SEKÄ LUKIOLAISTEN ETTÄ OPINTONSA KESKEYTTÄVIEN ASEMAA

SLEO ry edellyttää, että mikäli 28 b § ”Päätös erityisopetuksesta” toteutetaan, erityisopetukseen on myönnettävä kohdennettua lisärahoitusta lisätöiden mahdollistamiseksi. Mikäli näin ei tehdä, erityisopetuksen resurssin kohdistaminen hallintopäätöksen saaneille opiskelijoille heikentää muiden opiskelijoiden oikeutta saada tarvitsemiaan tukitoimia. Ilman lisärahoitusta esityksen mukaisten lisävelvoitteiden (tukiopetus, hallintopäätösten aiheuttama lisätö) rahoittamiseksi joudutaan vähentämään kaikkia pakollisen oppimäärän ulkopuolisia opintojaksoja, kuten tuen tarpeessa olevien opiskelijoiden edistymisen kannalta ratkaisevien äidinkielen ja matematiikan tukikurssien sekä opiskelutaitokurssien rahoituksesta ja järjestämisestä. Tällaiset lukio-opintoja tukevat opintojaksot tukevat erityisopetuspäätöksen saaneita laajempaa opiskelijajoukkoa ja toimivat usein ennaltaehkäisevinä ja/tai varhaisina tuen muotoina opiskelijoille.

Mikäli opiskelijalla ei ole riittäviä edellytyksiä suoriutua lukion oppimäärästä ja tutkinto jää kesken, hänen työmarkkina- asemansa heikkenee. Alle 18-vuotias oppivelvollinen opiskelija hakee uudelleen perusopetuksen todistuksella opiskelemaan todennäköisesti ammatilliseen koulutukseen. Hallituksen uusien säästöpäätösten mukaan maksuttomat oppimateriaalit saa jatkossa enää sen

vuoden loppuun, kun opiskelija täyttää 18 vuotta, joten opiskelijalle tulee taloudellisesti haastavaksi saada toisen asteen tutkintoa suoritettua, mikäli hän ensin tulee hyväksytyksi ja aloittaa itselleen liian haastavaksi osoittautuvassa perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen.

Mikäli nuoren lukio-opinnot jäävät liian vaativina kesken eikä nuori hae muuta opiskelupaikkaa, hän ei myöskään pääse toisen asteen tutkinnon puuttuessa täysimääräisen työmarkkinatuen piiriin tullessaan täysi-ikäiseksi (kts. <https://www.kela.fi/tyomarkkinatuki#voitko-saada-tyomarkkinatukea>).

Nuoren asema on parempi ammatillisissa opinnoissa: opintojen keskeytyessä opiskelijan on mahdollista työllistyä osatutkinnolla eli keskeytyneetkin opinnot parantavat opiskelijan asemaa työmarkkinoilla.

2.2.9 EHDOTUKSESSA ANNETAAN KOULUTUSLUPAUS, JOHON TARTTUVAN NUOREN TILANNE VOI HEIKENTYÄ

Esityksessä todetaan, että "Lukioon hyväksyttävillä tulee olla riittävät edellytykset suoriutua lukion oppimäärän opinnoista," mitä SLEO ry pitää koulutuksen onnistumisen kannalta keskeisenä. Tämän varmistamiseksi SLEO ry kannattaa OAJ:n ehdotusta, jossa yksilöllistetyn oppimäärän arvosana tulee rinnastaa 5:een. (OAJ, 03.09.2021, <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2021/oaj-haluaakorjatayhteishaun-epakohdan--yksilollistetyn-oppimaaran-arvosana-rinnastettava-5een/>.)

SLEO ry ehdottaa, että mikäli uuteen lakiin asetetaan pykälä (Päätös erityisopetuksesta) 28 b §, sen 2 momentti tulisi jättää muotoon: "Koulutuksen järjestäjän on arvioitava opiskelijan erityisopetuksen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana erityisopetuksen tarpeen ilmetessä." Pykälästä poistettaisiin osuus, jossa viitataan perusopetuslain nykyiseen erityisen tuen päätökseen.

Lainsäädännön kautta ei tule luoda mielikuvaa, että lukioilla on tarjota sellaista oppimisen tukea, jolla kuka tahansa perusopetuksen yksilöllistetyn oppimäärän jossain oppiaineessa suorittanut voisi saada suoritettua lukion oppimäärän ja päästä ylioppilaaksi. Ammatilliseen oppilaitokseen voi hakea vain harkinnanvaraisen haun kautta, mikäli sekä matematiikan ja äidinkielen oppimäärät ovat uuden esityksen terminologian mukaan rajatun oppimäärän mukaisia (ent. yksilöllistetty oppimäärä). Lukioon haettaessa vastaavia rajoituksia ei ole, joten kyseisellä esityksen 28 b § 2 momentilla luodaan epärealistinen kuva lukio-opintojen soveltuvuudesta tällaiselle opiskelijalle.

2.2.10 KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄLLE ASETETAAN VELVOLLISUUKSIA, MUTTA EI ANNETA KEINOJA

Miten varmistetaan, että lukioon hyväksyttävillä on riittävät edellytykset suoriutua lukion oppimäärän opinnoista? Miten toimitaan, mikäli näin ei ole? Nykyisellään ei ole välineitä tasapuolisesti todeta oppimisen edellytysten puutteita, eikä koulutuksen järjestäjällä ole keinoja todeta lukio-opintojen päättyneen, jos opiskelija osallistuu opiskeluun saamatta hyväksytyjä opintosuorituksia.

Opiskelijalle halutaan antaa oikeus tukiopetukseen. Hallituksen ehdotuksessa tukiopetuksen saamiseen nimetään kaksi kriteeriä: opiskelijalla on vaikeuksia oppimisessa JA koulutuksen suorittamisessa (s.52). Jos jompikumpi näistä ei toteudu, ei tukiopetusta tarvitsisi toteuttaa. Tällöin tuki ei ole ennakoivaa. Lisäksi tukiopetuksen määritelmä poikkeaa ammatillisen puolen lakiehdotuksesta.

Epäselväksi jää, kuinka pitkään koulutuksen järjestäjän pitää tukiopetusta tarjota, jos opiskelija ei toistuvasti saavu sovittuihin tukiopetuksiin. Entä jos opiskelija ei edisty annetusta tuesta ja erityisopetuksen päätöksestä huolimatta, mutta hän itse haluaa jatkaa lukio-opiskelua? Epäselvää on myös, pitääkö koulutuksen järjestäjän tarjota tukiopetusta, jos opiskelija on omavalintaisesti paljon pois opintojaksoilta ja haluaa käydä tukiopetuksen avulla lukiota yksityisopetusmaisesti?

Entä mitkä olisivat koulutuksen järjestäjän mahdollisuudet puuttua tilanteeseen, jos opiskelija vaatii hallintopäätöksen, mutta opiskelija ei sitoudu sovittuihin tukitoimiin? Mikä olisi huoltajan vastuu alaikäisen lukiolaisen tukeen sitoutumisessa, kun hän kuitenkin vastaa oppivelvollisuuden suorittamisesta.

3. Lukiokoulutuksen rahoitusperusteita koskevat säädösehdotukset

SLEO ry edellyttää, että erityisopetuksen ja muun oppimisen tuen rahoituksen tulee olla kohdennettua ja pysyvää. Koulutuksen järjestäjille tulee turvata riittävä pysyvä rahoitus opiskelijoiden tuen kehittämiseen ja toteuttamiseen. Rahoitus mahdollistaa opiskelijoiden tuen tarpeen tunnistamisen, erityisopetuksen ja muun oppimisen tuen toteutuksen ja seurannan sekä syrjäytymisen ehkäisyn opintojen aikana.

4. Englanninkielistä lukiokoulutusta, opiskelijavalintaa ja ylioppilastutkintoa koskevat säädösehdotukset

Myös englanninkielisessä opetuksessa pitää huolehtia erityisopetuksen ja muun oppimisen tuen resursoinnista ja toteutumisesta. Tällä hetkellä tuen tarpeiden havaitseminen ei ole täysimääräisesti mahdollista, koska esimerkiksi normitettuja LUKI-testistöjä ei ole tarjolla.

5. Taito- ja taideaineiden ylioppilaskoetta koskevat säädösehdotukset

Uudet lukiodiplomit saattavat synnyttää uusia erityisjärjestelyjen tarpeita, joista pitää huolehtia.

6. Tilaukoulutusta koskevat säädösehdotukset

Ei kommentoitavaa.

7. Muut kommentit

SLEO ry toivoo pääsevänsä tulevaisuudessa mukaan lukion erityisopetusta ja oppimisen tukea koskevaan kehittämistyöhön. SLEO ry kattaa jäsenmäärältään tällä hetkellä lähes 90% Suomen lukioiden erityisopettajista, jotka ovat asiantuntijoita juuri lukion erityisopetuksen ruohonjuuritason työssä. Meneillään olevan lakiesityksen valmistelu on hoidettu tähän asti lukion erityisopettajien kentän ääntä kuulematta.

SLEO ry huomauttaa, että hallituksen esityksen tukimuodot eivät auta kaikkia lukio-opiskelijoita (esim. vaikeasti masentuneet). Jatkossa voi tulla ajankohtaiseksi arvioida, onko yleissivistävällä toisella asteella tarpeellista tarjota myös ammatillisen puolen vaativan erityisen tuen koulutuksen

kaltaista valtakunnallista koulutusta, jolla olisi vahvaa yhteistyötä esim. sairaalakoulujen ja Valterin kanssa. Tämä olisi oleellista, koska oppivelvollisuuskoulun myötä palvelutarve jatkuu toiselle asteelle. Pienet koulutuksen järjestäjät eivät kykene tarjoamaan tällaisia vahvasti tuettuja koulutuspalveluja. Tämentyypistä koulutuksen toteutusta on kokeiltu monissa kaupungeissa hankerahoituksella. Kokemukset ovat olleet rohkaisevia.

LISÄTIETOJA:

- SLEO ry (Suomen lukioiden erityisopettajien yhdistys) <https://sleo.fi/>
- SLEO ry:n kannattama OAJ:n ehdotus, jossa halutaan korjata epäkohta yksilöllisten arvosanojen pisteytyksestä yhteishaussa. OAJ (03.09.2021): "OAJ haluaa korjata yhteishaun epäkohdan – yksilöllistetyn oppimäärän arvosana rinnastettava 5:een " <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2021/oaj-haluaakorjatayhteishaun-epakohdan--yksilollistetyn-oppimaaran-arvosana-rinnastettava-5een/>
- Karvi: Oppimisen tuki lukiokoulutuksessa <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/oppimisen-tuki-lukiokoulutuksessa>
- Karvi: Oppimisen tuki lukiokoulutuksessa: Analyysiliite <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/oppimisen-tuki-lukiokoulutuksessa-analyysiliite>
- SLEO ry - LISÄJULKAISU (1.2.2024): Lukioiden erityisopettajien resurssikysely 2023 (24.11.2023) https://docs.google.com/presentation/d/1HKx9l6Fgi2f3yX_hBg70m4UrdQQyBv5G-KAaR90DhsE/edit#slide=id.g29e1caf6719_0_69
- Nykyistä lukiolakia pohjustava hallituksen esitys, lukion erityisopettajan kelpoisuusvaatimuksia koskeva määritelmä. HE 41/2018 - Hallituksen esitykset - FINLEX [https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2018/20180041#idm46651395669392:~:text=Tarkoituksena%20on%2C%20ett%C3%A4%20erityisopetus%20olisi%20erityisopettajan%20antamaa%20ja%20opetustoimen%20henkil%C3%B6st%C3%B6n%20kelpoisuusvaatimuksista%20annettuun%20asetukseen%20\(986/1998\)%20lis%C3%A4tt%C3%A4isiin%20s%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6kset%20lukion%20erityisopettajan%20kelpoisuudesta](https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2018/20180041#idm46651395669392:~:text=Tarkoituksena%20on%2C%20ett%C3%A4%20erityisopetus%20olisi%20erityisopettajan%20antamaa%20ja%20opetustoimen%20henkil%C3%B6st%C3%B6n%20kelpoisuusvaatimuksista%20annettuun%20asetukseen%20(986/1998)%20lis%C3%A4tt%C3%A4isiin%20s%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6kset%20lukion%20erityisopettajan%20kelpoisuudesta)
- SLEO ry - Oppimisen tukea koskeva eri koulutusasteiden terminologia voimassa olevissa laeissa - kooste <https://drive.google.com/file/d/1RUfrv72PD4iFUcdX2YRwXHraAcPCiJhL/view>
- Ylioppilastutkintolautakunnan määritelmä lukion erityisopettajan kelpoisuudesta (YTL: Koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottaminen ylioppilastutkinnossa, luku 5.2) <https://www.ylioppilastutkinto.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/Koesuoritusta%20heikent%C3%A4v%C3%A4n%20syyn%20huomioon%20ottaminen%20ylioppilastutkinnossa.pdf>

Tanska Meri

SLEO Ry - Suomen lukioiden erityisopettajien yhdistys - <https://sleo.fi/>